

Kościół w średniowieczu

Oś czasu

Notatka z lekcji

1. Duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki.
2. Religijność doby średniowiecza.
3. Średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie.
4. Życie w średniowiecznym klasztorze,
 - a. najstarsi polscy kronikarze – Gall Anonim i Wincenty Kadłubek.
5. Średniowieczne szkolnictwo.
6. Terminy: *zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie, skrytoria, kopiści, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet.*
7. Postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu

Pojęcia

Zakon - zorganizowana według określonych reguł grupa ludzi, pragnąca prowadzić wspólne życie oparte na wskazaniach Ewangelii; zakonnicy ślubują posłuszeństwo przełożonym, ubóstwo i czystość.

Klasztor – miejsce wspólnego zamieszkania członków zgromadzenia zakonnego; jest to system budynków przy kościele, w średniowieczu często o charakterze obronnym.

Opat – przełożony klasztoru.

Reguła zakonna – zbiór podstawowych przepisów regulujących codzienne życie zakonne.

Skryptoria –pomieszczenia w klasztorach, w których przepisywano ręcznie księgi..

Skryptorium

Średniowieczne księgi były niezwykle drogie i dlatego pilnie ich strzeżono. Wpływ na cenę książek miał materiał, z którego były wykonane, oraz ogromna praca włożona w ich wytworzenie. Mistrzami w produkcji rękopiśmiennych ksiąg byli zakonnicy.

Zapisane kart zszywano i oprawiano w okładki ze skóry. Ich rogi wzmocniano srebrnymi lub złotymi blaszkami.

Często księgi ozdabiano kolorowymi rysunkami – zwanymi miniaturami.

Pisano na pergaminie - odpowiednio spreparowanych skórach zwierzęcych.

Księgi średniowieczne były poświęcone przede wszystkim tematyce religijnej. Prócz takich powstawały dzieła z zakresu medycyny, budownictwa oraz kroniki, w których zapisywano dzieje władców i państw.

Pisano zaostrozonym ptasim piórem, które maczano w atramencie.

Pojęcia

Kopiści – osoba, zajmująca się przepisywaniem ksiąg lub dokumentów.

Asceza –dobrowolne wyrzeczenie się pewnych dóbr, czynności życiowych w celu osiągnięcia świętości i doskonałości duchowej oraz zbawienia.

Benedyktyńska praca – praca monotonna, żmudna, wymagająca cierpliwości i dokładności

Uniwersytet – instytucja powołana w celu kształcenia na poziomie wyższym; pierwszy uniwersytet powstał w 1088 r. Bolonii. Na ich funkcjonowanie ogromny wpływ miał Kościół.

Benedyktyni

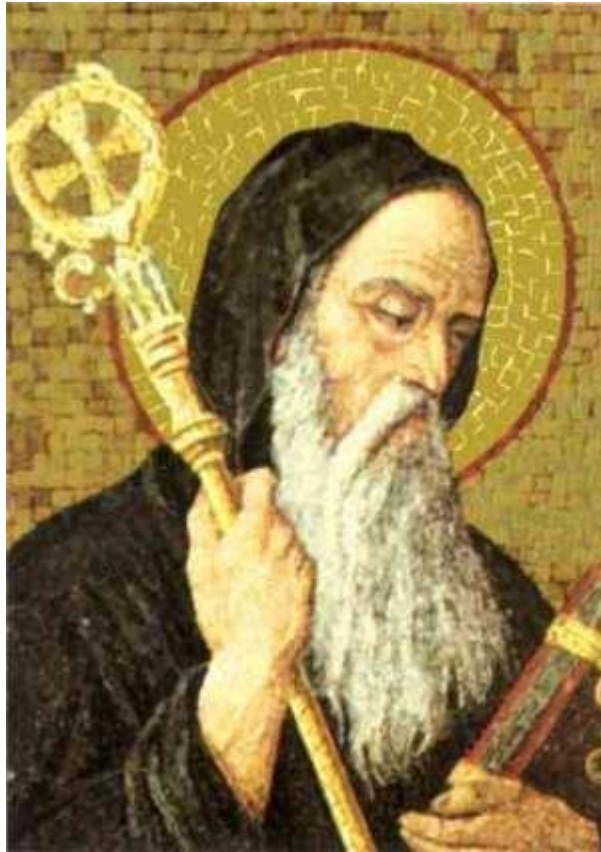
Najstarszy zakon katolicki, założony w VI wieku przez **Benedykta z Nursji**.

Pierwsze opactwo zostało założone w **529** r. na **Monte Cassino**.

Reguła zakonu benedyktynów zakładała łączenie wspólnej modlitwy z pracą umysłową i fizyczną; benedyktyni przyczynili się do rozwoju piśmiennictwa, muzyki religijnej, budownictwa sakralnego i ogrodnictwa.

Działające przy klasztorach benedyktyńskich szkoły, biblioteki i skrytoria stanowiły najważniejsze ośrodki życia umysłowego we wczesnym średniowieczu - dzięki ich staraniom przetrwało wiele dzieł antycznych.

Benedyktyni

„Ora et labora” (Módl się i pracuj) – dewiza św. Benedykta z Nursji.

Cystersi

Zakon oparty na regule benedyktynów, założony w 1098 r., nazwa pochodzi od francuskiego miasta Citeaux – Cisterum.

Cystersi kierowali się benedyktyńską dewizą: *Ora et labora* (módl się i pracuj), nosili białe habity.

Żyli głównie z uprawy ziemi, przyczynili się do podniesienia kultury rolnej.

Dominikanie

Zakon założony w 1215 r. przez hiszpańskiego kaznodzieję, **Dominika Guzmaną**.

Nazwa wywodzi się z łac. Domini canes - psy Pana.

Od zakonników wymagano gruntownego wykształcenia w zakresie teologii i filozofii; w XIII w. dominikanie odgrywali dużą rolę na uniwersytetach francuskich i włoskich oraz na dworach królewskich.

Franciszkanie

Zakon katolicki założony w 1209 r. przez **św. Franciszka z Asyżu**.

Franciszkanie są zaliczani do grupy zakonów żebrzących.

Żyli z datków ofiarowanych im przez ludzi. Swym życiem starali się naśladować ubóstwo Chrystusa.

Św. Franciszek z Asyżu

Św. Franciszek z Asyżu/ (1181-1226) - syn bogatego kupca, który rozdał swój majątek i rozpoczął działalność jako wędrowny kaznodzieja.

Wielki reformator religijny i założyciel Zakonu Braci Mniejszych, tzw. Franciszkanów. Głosił bezwzględne ubóstwo i miłość bliźniego, cechowała go radość życia i umiłowanie przyrody.

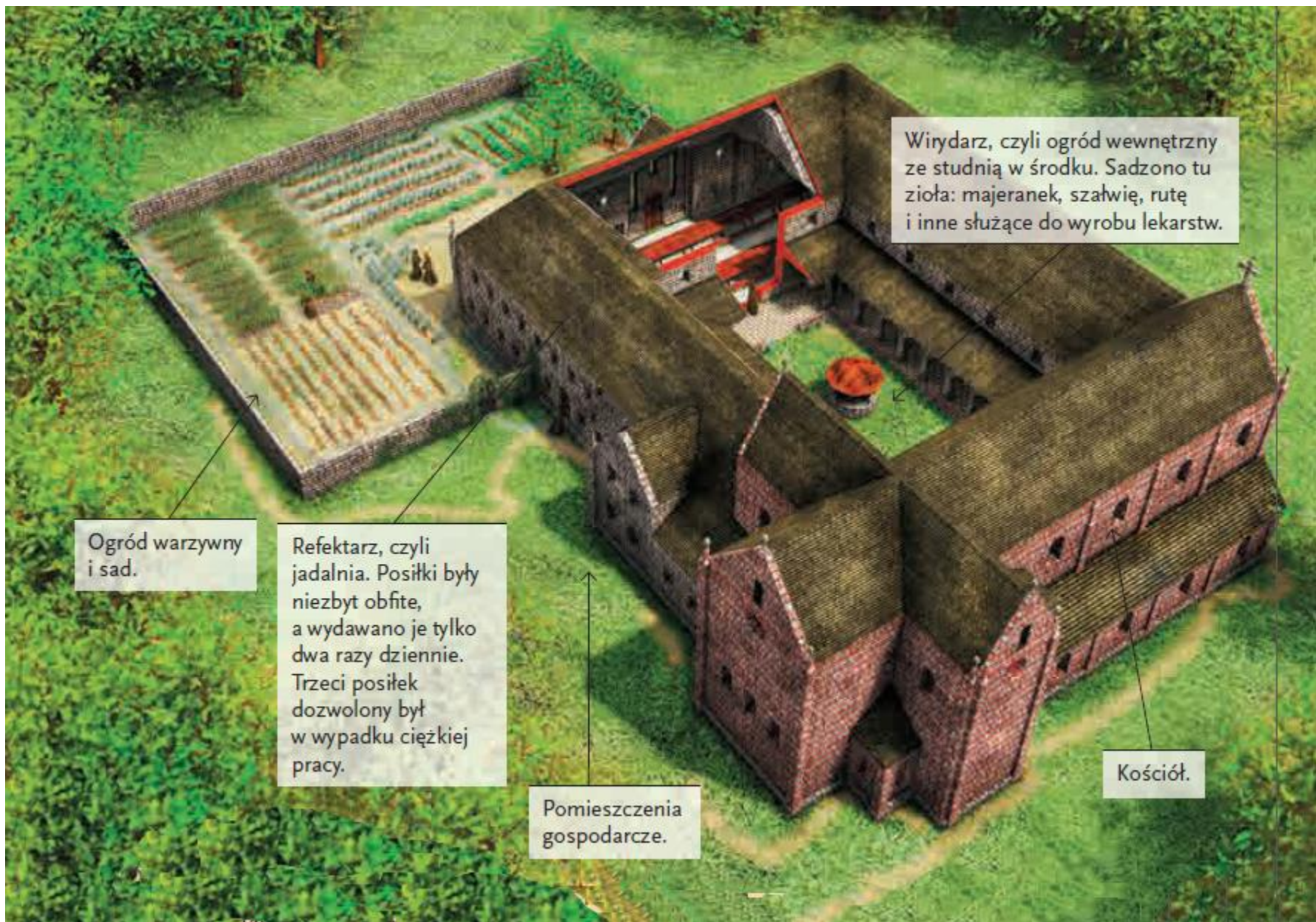
W 1979 r. Jan Paweł II ogłosił go patronem ekologów.

Stan duchowny

- do stanu duchownego mógł należeć każdy, kto przyjął święcenia kapłańskie lub zakonne,
- duchowieństwo było najlepiej wykształconą grupą społeczną w średniowieczu,
- najważniejszym zadaniem duchownych było duszpasterstwo,
- duchowni sprawowali również ważne urzędy państwowe.

Zakony

- zakon to organizacja, której członkowie składają śluby i żyją według ściśle określonych reguł,
- życie zakonne,
 - zasady życia zakonnego były spisane w regule zakonnej,
 - zakonnicy składali śluby ubóstwa, celibatu i posłuszeństwa,
 - miejscem pobytu zakonników były klasztory,
 - zakonnicy poświęcali się modlitwie i pracy,
- przełożonym klasztoru był opat.

Wirydarz, czyli ogród wewnętrzny ze studnią w środku. Sadzono tu zioła: majeranek, szalwię, rutę i inne służące do wyrobu lekarstw.

Ogród warzywny i sad.

Refektarz, czyli jadalnia. Posiłki były niezbyt obfite, a wydawano je tylko dwa razy dziennie. Trzeci posiłek dozwolony był w wypadku ciężkiej pracy.

Pomieszczenia gospodarcze.

Kościół.

Najważniejsze zakony średniowieczne

- zakony kontemplacyjne (zakonnicy żyli w zamkniętych klasztorach);
 - benedyktyni – m.in. zajmowali się przepisywaniem ksiąg,
 - cystersi – odegrali ważną rolę w rozwoju rolnictwa.
- zakony żebracze – zajmowali się duszpasterstwem i żyli z jałmużny;
 - franciszkanie – założycielem był św. Franciszek z Asyżu,
 - dominikanie – założycielem był św. Dominik Guzman

Polskie kronikarstwo średniowieczne

Kronika (z gr. chronos – czas) to utwór zawierający opis wydarzeń w porządku chronologicznym (od najstarszego do najnowszego) z komentarzem autora.

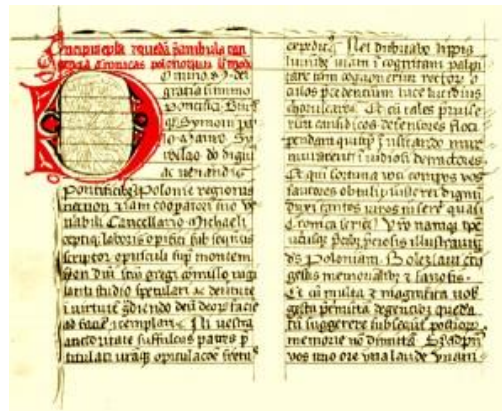
Kronika Anonima zwanego Gallem

Kronika ta została napisana przez nieznanego z imienia benedyktyna na dworze Bolesława III Krzywoustego. Określenie „Gall” nadano z powodu francuskiego pochodzenia kronikarza.

Kronika Wincentego Kadłubka

Obejmuje ona historię Polski od czasów bajecznych, aż po rok 1202. Kronika Wincentego Kadłubka zawiera wiele wątków baśniowych (m.in. cykl legend krakowskich O Wandzie, Kraku i smoku wawelskim), antycznych (np. opisy walk Polaków z Aleksandrem Macedońskim)

Fragment najstarszego zachowanego rękopisu kroniki Galla Anonima

Kultura

W średniowieczu Kościół był również ważną instytucją kultury;

- w klasztorach przepisywano i przechowywano księgi,
- Kościół organizował szkoły parafialne i klasztorne,
- sprawował pieczę nad uniwersytetami.

ZAPAMIĘTAJ

- Religia chrześcijańska miała duży wpływ na życie ludzi w Europie.
- Duchowieństwo było jedyną grupą społeczną posiadającą wykształcenie.
- W średniowieczu powstały istniejące do dzisiaj zakony benedyktynów, cystersów, dominikanów i franciszkanów.
- W klasztorach przepisywano księgi, dzięki którym wiedza człowieka przetrwała do następnych epok.
- Założycielem franciszkanów był święty Franciszek z Asyżu.

ZADANIA

- wyjaśnij znaczenie poznanych terminów,
- scharakteryzuj stan duchowny w średniowieczu,
- opisz role, jakie duchowni pełnili w społeczeństwie średniowiecznym,
- omów życie w średniowiecznym klasztorze oraz jego organizację,
- przedstaw najważniejsze zakony średniowieczne,
- wyjaśnij wyrażenie: *benedyktyńska praca*,
- czym zajmowali się kopiści,
- omów średniowieczne szkolnictwo,
- przedstaw postać świętego Franciszka z Asyżu.

Proszę przeczytać tekst z podręcznika - „Kościół w średniowieczu”, str.148 – 152.

Temat oraz notatkę wpisujemy do zeszytu. Do zeszytu również wpisujemy zadania z kolejnych slajdów.

Ćwiczenia sprawdzające wykonujecie jako podsumowanie lekcji. Proszę o zastanowienie się nad treścią zadań i postawionych problemów. Zagadnienia te opracowujecie ustnie.

Jednocześnie przypominam, że prezentacje umieszczone są na nowej stronie szkoły.

<http://sp77.edu.gdansk.pl> zakładka ZDALNE LEKCJE

ĆWICZENIA

To zadanie proszę wykonać w zeszycie, wpisując pod notatką z lekcji. Następnie sfotografować i przesłać na adres: a.wojcik@sp77.edu.gdansk.pl

Osoby, które prześlą obie odpowiedzi, otrzymają dwa plusy.

1. Odszukaj w dostępnych źródłach informacje na temat znanych klasztorów znajdujących się w Polsce. Następnie napisz, w którym wieku powstał każdy z nich i jakiego zakonu jest siedzibą.

- a. opactwo w Tyńcu (obecnie dzielnicy Krakowa)
- b. klasztor na Jasnej Górze w Częstochowie
- c. opactwo w Oliwie (obecnie dzielnicy Gdańska)

2. Wyjaśnij, co oznacza sformułowanie *benedyktyńska cierpliwość*.